

Ett giftmord i Åskarby år 1808

Av Aina Bellander

I Åskarby bodde för 200 år sedan en bonde som hette Olof Pehrsson. En av hans söner hette Olof, och det är om honom den här historien handlar.

Gårdarna låg tätt ihop och i granngården fanns en dotter, som hette Cajsa Pehrsson. Hennes far var död, och hon var ensam arvtagare till gården. Modern var omgift, men när Cajsa var 18 år, gifte hon sig med Jan Jansson från Mehede. Snart var det han som blev bonde och de gamla blev satta på undantag. Cajsas faster, Helena Andersdotter, hade fördel och bodde i en stuga för sig själv på gården. Hon hade en ko och några höns och antagligen också några får. Jan tyckte att hennes fördel var mycket betungande.

På vintern 1807-1808 var bl.a. Olof och hans döva broder Pehr i tröskningen i tre veckor tillsammans med Jan Jansson. Denne jämrade sig mycket över faster Lena för Olof. Han beskyllde henne för att vara snål, gnidig, besvärlig och till och med elak. Olof var bara 18 år och han tog djupt intryck av Jans besvärligheter. Till slut lovade Jan Olof 70-75 Daler om han hjälpte honom att bli av med faster Lena.

Senare när Olof var i Gävle med spannmål tillsammans med ett par andra bönder, passade han på att gå på apoteket och köpa mercurium, som var vanligt folks benämning på arsenik. Vid tillfälle talade han om för Jan att han hade giftet hemma och att det var bäst att Jan själv tog fastern av daga. Det ville han inte, för Lena var misstänksam mot honom.

En eftermiddag gick Jan till Olof, när han var i bryggstugan och slöjdade. Jan bjöd hem honom på en sup. Det blev flera supar och Olof blev drucken, medan Jan inte hade förtärt något brännvin. Jan tyckte att det var dags att göra sig av med faster Lena.

Olof gick hem och stötte merkuriet till ett fint pulver som han lade i ett papper. Sedan gick han till Lena och köpte ett halvt tjog ägg, som han bad henne koka. Det hade han hört att andra pojkar brukade göra. Hon kokade äggen och när hon vände sig om, tog han håll på ett ägg och hällde i giftet och rörde om med en kniv. Han räckte det till Lena och åt själv upp de andra äggen. Därefter gick han hem och gick strax till sängs eftersom han var drucken.

Lena gick också till sängs, men på morgonen kände hon sig riktigt dålig. Hon kräktes och bad en grannkvinna om hjälp. Denna tillkallade Lenas brors hustru, Cajsa Larsdotter, som medförde dricka. Men så fort Lena fick något i sig, kom det upp meddetsamma.

Lena bodde i egen stuga och den låg bara 7-8 meter från brodern Anders stuga. Cajsa hade inte tid att vara hos Lena hela tiden, eftersom hon måste passa sitt eget hushåll, utan hon sprang emellan. När hon sista gången kom in var Lena i det närmaste medvetslös. Cajsa ropade på sin man Anders och strax därefter drog Lena sitt sista andetag.

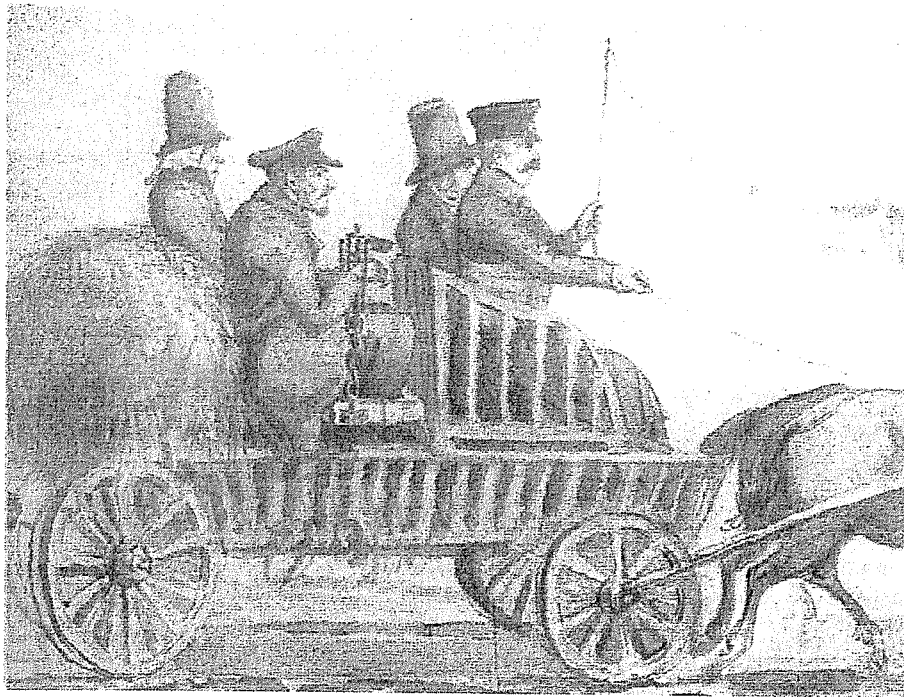
När Olof kom hem från skogen på aftonen talade hans syster Britta om för honom att Lena hade dött. Olof blev mycket illa till mods, och gick ut för att söka efter Jan Jansson, men han var inte hemma. Han hade åkt hemifrån strax efter han hade pratat med Olof föregående dag. När de ett par dagar senare träffades, förebrådde Olof honom, att Jan gjort honom mycket illa, när han förledde honom att ta Lena av daga. Det kunde Jan inte förstå. Han gav Olof 4 Daler Riksgäld som avbetalning på den utlovade summan.

Ingen hade märkt något särskilt vid Lenas dödsfall. Hon hade varit sjuk flera gånger tidigare, fast den här gången var förloppet något häftigare.

Lena somnade in utan krampryckningar och hade inte heller några ovanliga färgförändringar. Hon blev begravd i vanlig ordning. De kvinnor som var med och svepte intygade, att liket inte på något sätt skilde sig från normala lik. Lena blev 58 år.

Olof var bara 18 år och han led svåra samvetskval. Han som tidigare varit flitig och arbetsvillig, blev håglös och liknöjd. Dessutom började han nyttja brännvin allt oftare. Hans äldre bror Anders hade gått till sjöss och nu åkte Olof till Gävle och mönstrade på en båt som gick i fraktfart. Han blev kock. Men efter fyra månader var han hemma igen.

På en resa till Stockholm hade han sällskap med Lenas systerson, Anders Larsson, i Bäggeby. Denne frågade Olof om det rykte, som börjat cirkulera att Olof hade någon del i Lenas död. Olof bekände sin stora skuld och beklagade, att han inte kunde gå till nattvarden för sina samvetskval. Anders rådde honom att anförtro sig till comminister Wallinder. Olof berättade, att han redan

Kyrktjuvar i Uppland forslas väl fastlåsta i en skrinna till fängelset.
Bild av Dardel daterad 6 september 1841.

Olofs färd till häktet på Uppsala slott skedde troligen på samma sätt.

talat med pastor Pihlman, som tidigare varit vice pastor i Tierp. Denne hade rått honom att lämna tillbaka de 4 Dalarna. Jan hade också begärt att Olof skulle hjälpa honom att bli av med styvsvärfadern Anders Andersson, något som Olof bestämt motsatte sig.

Olof mätte mer och mer illa av sitt onda samvete och han besökte Wallinder för att få tröst en och två gånger i månaden det sista året. Wallinder uppmanade honom att bekänna sitt brott för länsman, men Olof tänkte på sina åldriga föräldrar som skulle bli ledsna.

Tre år efter begravningen kom dock ryktet till myndigheternas kännedom. Vid förhör erkände Olof genast och kände sig lättad. Han blev förd till Uppsala slottsfängelse.

Jan Jansson förhördes också om sin del i Lenas död, men han nekade alldeles till att veta någonting därom tills alldeles nyligen när han fick höra ryktet om att Olof Olofsson skulle ha mördat Lena.

Den 7 juni 1811 blev det ting i Yvre. Olof bekände utan att ändra något på sin tidigare bekännelse. Det står i tingsprotokollet att han var något undersätsig med ett gladlagt och öppet ansikte. Han blev dömd till halshuggning för mord.

Jan Jansson hade av prästen blivit undervisad om betydelsen av edgång. Men han svor sig fri och eftersom det inte fanns några bevis, blev han frikänd. Hans uppträdande under rättegången var villrådigt och osäkert, när han nekade till det som tillvitades honom. Han beskrivs vara lång och stark och hans ansikte var vad man kallar inbundet. I husförhörlängden finns en anteckning om Jan: "Står under Guds dom. Får inte begå Nattvarden offentligt." Prästen trodde således inte på hans nekande.

Olof Olofsson sändes tillbaka till Uppsala slotts häkte i väntan på Svea Hovrätts yttrande angående dödsdomen. Hovrätten skulle nämligen granska alla dödsdomar. Den här gången stadfäste den Häradsrättens dom. Men Olofs fader och broder lämnade in en böneskrift till Kungl. Majt. Olof blev benådad och dömdes till tre års straffarbete på Kristianstads fästning.

Till Kristianstads fästning kom han den 25 juli 1812. Den 17 juli 1815 fick han åka hem. Då var fadern död. Ett halvår efter att Olof kommit hem till Åskarby gifte han sig med sin "fästeqvinna". Han bodde där resten av sitt liv, granne med Jan Jansson. Man kan fundera över hur grannsämjan fungerade i Åskarby, när gårdarna låg så tätt.